3.1. Aklıselim

Aklıselim, insanın hüküm ve kararlarında doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırma yetisidir.[9] İnsanın yaratılışındaki temizliği koruyan, onu ilahi emirlere muhatap kılan ve hakikati izlemesinde ona yol gösteren akıldır.

Allah (cc), akıl sayesinde insanın kendini kontrol edebileceğini bildirir. Aklıselimin, fıtratına yabancılaşmayan insanları koruyacağını vaat eder: **"Ey iman edenler! Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız O, size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir ve sizin kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar..."**[10] Hz. Peygamber de bir hadisinde akıllı bireyi *"nefsini kontrol altına alan kimse"* olarak tanımlamıştır.[11]

---

8 el-Faruki - el-Faruki, *İslam Kültür Atlası*, 89.
9 Bolay, "Aklıselim", 2/275.
10 Enfal suresi 21. ayet.
11 bk. Tirmizi, "Kıyamet", 25.

Görsel 1.5: Akıl, Allah'ın insana verdiği nimetlerdendir.

İslam, sahih bilgiyi belirlemeyi ve buna uygun davranmayı teşvik eder. Doğruyu eğriden ayırabilen aklıselim kişi, vicdanının sesini dinler. Vicdan ise insan tabiatını iyiye sevk eden yetidir. İnsan, vicdanı sayesinde ahlaki doğruları kavrar, adalete ve fazilete yönelir. Böylece salih amellerde bulunmaya ve kötülüklerden sakınmaya muvaffak olur, çevresini de ıslaha yöneltir.

Aklıselim insanın özelliklerinden biri de öz güven sahibi olmasıdır. Bu insan, hayatın farklı yönleri ile dengeli ilişkiler kurmayı başarır. Diğer insanların ve kültürlerin birikimlerinden istifade etme konusunda iletişime açık olur. Peygamber Efendimiz'in çevre ülkelerin yöneticilerine yazdığı diplomatik mektuplar, aklıselime önem verdiğini gösterir.

Aklıselim; efsaneleri, çelişkili sözleri ve iddiaları reddeder. Bu nedenle Müslümanlar, ispat ve delillere dayalı bilgiye önem vermişlerdir. Bir yandan araştırmalar sonucu ortaya çıkan yeni bilgilere bir yandan da değişime açık olmuşlardır.[12] Böylece toplumsal, siyasi ve iktisadi hayatta, ilimde ve sanatta başarı elde etmişlerdir.

Yorumlayalım

Kur'an'da **"ulülelbâb"** (Haşr suresi 2. ayet), **"ulünnüha"** (Zümer suresi 9. ayet) ve **"ulülebsâr"** (Taha suresi 54. ayet) ifadeleriyle açıklanan ve Türkçeye "akıl sahibi" olarak çevrilen, aklıselim insanların ortak özellikleri belirtilir. Bu insanlar hayatlarını titizlikle sürdüren, nefislerini temiz tutan, tutkularına yenik düşmeyen, maddi ve manevi hakikatlerin kendilerindeki inkişafına açık olanlar şeklinde sıralanır. Bu bakımdan aklıselimin ferasetle ilgisi vardır. "Müminin ferasetinden sakınınız. Zira o, Allah'ın (cc) nuru ile bakar." (Tirmizi, "Tefsir", 16) hadisişerifinde ifade edilen Allah'ın (cc) nuruyla bakmak, Allah'ın (cc) müminlere bahşettiği bir imkân olarak hakla batılı ve iyiyle kötüyü birbirinden ayırt etme yeteneğidir.

İslam kültür ve medeniyetinin gelişmesinde aklıselimin kazandırdığı niteliklerin önemi hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

12 el-Faruki - el-Faruki, *İslam Kültür Atlası*, 126.